

بررسی رابطه میزان استفاده از تلفن همراه و اینترنت با بیگانگی اجتماعی در دانشجویان

علیرضا عطاردی^{۱*}، مریم رجبی^۲

مطالعات دانش‌شناسی

سال پنجم، شماره ۱۸، بهار ۹۸، ص ۱۰۹ تا ۱۲۲

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۷/۰۲

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۱/۳۰

چکیده

وابستگی شدید به هر وسیله و ابزار می‌تواند انسان را دچار آسیب سازد، لذا هدف از این مطالعه بررسی میزان وابستگی به تلفن همراه و اینترنت با بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد گناباد است. روش پژوهش حاضر پیمایشی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی گناباد بودند (۷۰۰ دانشجو) که در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بودند. با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده ۲۵۰ دانشجو به‌عنوان نمونه پژوهش با استفاده از فرمول کوکران محاسبه و انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه بیگانگی اجتماعی و پرسشنامه وابستگی به تلفن همراه و اینترنت جمع‌آوری گردید. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS-22 و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون و آزمون‌های t مستقل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پژوهش نشان داد که بین میزان وابستگی به تلفن همراه و اینترنت با بیگانگی اجتماعی در دانشجویان ارتباط معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که بین میزان وابستگی به تلفن همراه و اینترنت با میزان احساس بی‌قدرتی، بی‌احساسی، بی‌احترامی، انزوای اجتماعی، نفرت فرهنگی و نفرت از خود ارتباط معنی‌داری در دانشجویان وجود دارد. آموزش لازم، مناسب و معقول می‌تواند شیوه درست استفاده از موبایل و اینترنت را به دانشجویان بیاموزد تا آنان را از استفاده و وابستگی شدید و غیرمعقول به این ابزارها بر حذر دارد و آسیب‌های وارده را کاهش دهد.

واژه‌های کلیدی: بیگانگی اجتماعی، دانشجویان، موبایل، وابستگی به تلفن همراه، وابستگی به اینترنت

۱. * استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علوم پزشکی گناباد، aratarodi1387@yahoo.com

۲ کارشناسی ارشد پژوهشگری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گناباد، شهرستان گناباد، ایران

mrz.rajabi61@gmail.com

مقدمه

از آسیب‌های وارده بر جوانان، به‌عنوان سرمایه‌ی هر جامعه، بیگانگی اجتماعی است و در صورتی که زمینه‌های پویایی و شادابی این قشر مهم جامعه فراهم نشود و دچار هر آسیبی گردند، می‌توانند فلاکت و هلاکت یک ملت یا جامعه را رقم بزنند. پس اگر زمینه‌ها و بسترهای لازم برای پویایی، شادابی و خلاقیت این قشر مهم نادیده گرفته شود، پیوندهای لازم بین این قشر و اجتماع برقرار نخواهد شد، به‌احتمال‌زیاد آن‌ها در برابر بیماری و مسئله‌ی مهم اجتماعی به نام بیگانگی اجتماعی آسیب‌پذیر می‌شوند به‌خاطر آنکه تخصص و فردگرایی خصلت ذاتی جوامع در حال توسعه‌ی امروزی است و احتمال بروز مسئله‌ی بیگانگی اجتماعی در آن به نسبت از جوامع سنتی بیشتر است و از آنجایی که به‌خاطر آن که قشر جوان مهم‌ترین قشر جامعه محسوب می‌شوند، پرداختن به مسئله بیگانگی اجتماعی دانشجویان و وابستگی رسانه‌ای آنان حیاتی به نظر می‌رسد. از طرفی عوامل متعددی در ایجاد بیگانگی اجتماعی مؤثر دانسته شده‌اند. این در حالی است که روند رو به گسترش وسایل ارتباطی به‌ویژه تلفن و اینترنت در سال‌های اخیر روابط چهره به چهره اجتماعی را قویاً تحت تأثیر قرار داده است. آن چنانکه در ایران در سال ۱۳۹۴، دسترسی به تلفن ثابت ۹۲ درصد و در سال ۱۳۹۷ بیش از ۱۱۰ درصد و در حد اشباع و ضریب نفوذ تلفن همراه ۷۷ درصد و در سال ۱۳۹۷ به بالای ۱۱۰ درصد و همچنین ضریب نفوذ اینترنت ۱۳۹۴، ۴۵ و در سال ۱۳۹۷ برابر با ۹۰ درصد بوده است (ایران آنلاین، ۱۳۹۸).

با ورود به عصر اطلاعات و جامعه شبکه‌ای در بیشتر حوزه‌ها شاهد تحولات تکنولوژیکی گوناگونی هستیم. اینترنت به‌مثابه رسانه جدید و یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب ارتباطات در قرن حاضر است. از جمله پدیده‌های جدیدی که بر اثر ادغام فناوری‌های مختلف ارتباطی در سال‌های اخیر شکل گرفته، شبکه‌های اجتماعی مجازی است. این شبکه‌ها با عضوگیری رایگان از کاربران توانسته‌اند در جریان سازی‌های مختلف نقش اساسی بر عهده داشته باشند (کیا، ۲۰۱۲).

شبکه‌های اجتماعی مجازی نسل جدیدی از وب‌های اینترنتی هستند که در این وب سایت‌ها کاربران اینترنتی حول محور مشترکی به صورت مجازی دور یکدیگر جمع شده و اجتماعات آنلاین را تشکیل می‌دهند. این شبکه‌ها همچنین نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که با اینکه عمر خیلی زیادی ندارند توانسته‌اند به خوبی در زندگی مردم جا باز کنند (ملایی، ۲۰۱۶).

این شبکه‌ها قلمرو وسیع و بدیعی است که برای ساکنان خود امکانات، آزادی‌ها، فرصت‌ها، آسیب‌ها و محدودیت‌های نوینی را به همراه دارد و در جنبه‌های مختلف زندگی افراد تأثیرگذار است. یکی از جنبه‌هایی که از این فضا تأثیر می‌پذیرد، بیگانگی اجتماعی است (ساها، ۲۰۰۹). واژه بیگانگی^۱ که محسنی تبریزی (۱۳۷۰) از قول ریموند ویلیامز^۲ آن را از دشوارترین واژگان فرهنگ لغت می‌داند و به عنوان یکی از مفاهیم اصلی و عمده‌ی جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی مطرح گردیده، به طور گسترده‌ای در علوم انسانی برای تبیینی از اشکال و انواع کنش‌ها و واکنش‌ها نسبت به جریان‌ها، واقعیت‌های پیرامونی، فشارهای روانی و تحمیلات اجتماعی به کار می‌رود و با زندگی اجتماعی امروز سخت عجین است (حسینی، ۱۳۹۱). دوران مدرنیته و جامعه‌ی سرمایه‌داری همچنان که به پیش می‌رود، چالش‌های اساسی را برای افراد جامعه به وجود می‌آورد. چالش‌هایی که ممکن است فرد را از جامعه دور کند و در نهایت نوعی انزوا و تنهایی را برای فرد پدید آورد (وکیلی، ۱۳۹۷). چالش و مسئله بیگانگی از خود و بیگانگی از اجتماع در افراد تا آن اندازه دارای اهمیت است که بسیاری از ناهنجاری‌ها و کج‌روی‌های اجتماعی از جمله خودکشی، اعتیاد به مواد مخدر با از خود بیگانگی و بیگانگی اجتماعی رابطه دارند (ستوده، ۱۳۸۹).

استفاده از شبکه‌های اجتماعی می‌تواند حوزه‌های مختلف فرهنگی، فردی، اجتماعی و روانی افراد و جامعه را تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به این که دانشجویان در زمره بزرگ‌ترین طیف مخاطبان و فعالان شبکه به شمار می‌آیند و در فضای دانشگاه به علت وجود امکانات

برای استفاده از اینترنت با فضای سایبری آشنا شده و این فضا جهت‌گیری‌های شناختی، عاطفی، فرهنگی و عملی آن‌ها را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد و نتیجه و پیامد آن تأثیرگذاری روی تمام جوانب زندگی از جمله بیگانگی اجتماعی آنان است، لذا با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده و نقش محوری شبکه‌های اجتماعی مجازی در ایجاد تغییراتی در بیگانگی اجتماعی، مسئله اصلی در پژوهش حاضر آن است که به بررسی رابطه میزان استفاده از تلفن همراه و اینترنت با بیگانگی اجتماعی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد گناباد، به منظور یافتن پاسخ سؤالاتی همچون میزان رابطه بین میزان وابستگی به موبایل و اینترنت با میزان احساس بی‌قدرتی، احساس بی‌هنجاری، احساس بی‌معنایی، انزوای اجتماعی، تنفر فرهنگی و تنفر از خود در دانشجویان، پردازد.

روش

با توجه به موضوع و اهداف تحقیق، روش اجرای پژوهش پیمایشی از نوع همبستگی و از نظر هدف کاربردی و نحوه گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری گردید. جامعه آماری پژوهش دربرگیرنده کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گناباد که در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ در دانشگاه مشغول به تحصیل بودند و تعداد آن‌ها برابر با ۷۰۰ نفر بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و از طریق فرمول کوکران تعداد ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شدند.

سؤال‌های مورد استفاده در پرسشنامه حاضر سؤال‌های بسته بود. ابزار گردآوری داده‌ها دو پرسشنامه بیگانگی اجتماعی بنی فاطمه (۱۳۹۱) جهت ارزیابی بیگانگی اجتماعی دانشجویان با مقیاس‌هایی همچون احساس بی‌قدرتی، احساس بی‌هنجاری، احساس بی‌معنایی، انزوای اجتماعی، تنفر فرهنگی و تنفر از خود بود که شامل ۱۹ سؤال می‌شد که بر اساس طبق لیکرت ۵ درجه‌ای طراحی شده بود. پرسشنامه دوم پرسشنامه بررسی میزان وابستگی به تلفن همراه (موبایل) مورنو^۱ که در سال (۲۰۰۹) تهیه شده بود که شامل مشخصات جمعیت شناختی و نحوه استفاده از تلفن همراه و اینترنت است که شامل ۲۰

سؤال در مورد وابستگی به تلفن همراه و اینترنت است که در سه حیطه شامل: تحمل محرومیت ۷ سؤال (سؤالات ۱ تا ۷)، اختلال عملکرد زندگی ۶ سؤال (سؤالات ۸ تا ۱۳) و اجبار- اصرار ۷ سؤال (اجبار- اصرار (سؤالات ۱۴ تا ۲۰) طبقه‌بندی و نمره‌گذاری شد. هر یک از سؤالات، چهار گزینه خیلی زیاد، زیاد، متوسط و کم دارد که امتیازات به صورت معنادان به تلفن همراه و اینترنت، استفاده‌کنندگان شدید و متوسط مشخص گردید. نمره بیشتر یا مساوی ۷۰، اعتیاد، ۶۹-۶۳ استفاده شدید و کمتر از ۶۳ استفاده متوسط در نظر گرفته شد.

پرسشنامه‌ها دارای دو بخش سؤالات عمومی که اطلاعات کلی و جمعیت‌شناختی در رابطه با پاسخ‌دهندگان شامل سؤالاتی از قبیل جنسیت، وضعیت ترم تحصیلی، رشته تحصیلی و بخش دوم سؤالات تخصصی در رابطه با مؤلفه‌های پژوهش برای سنجش هر یک از عوامل اصلی پژوهش شامل وابستگی به تلفن همراه، اینترنت و بیگانگی اجتماعی دانشجویان از گزاره‌هایی استفاده شد که با توجه به مؤلفه‌های اشاره‌شده در ادبیات تحقیق استخراج شد. در جدول ۱، سنجه‌های مربوط به متغیرها نشان داده شده است.

جدول ۱. سنجه‌های مربوط به متغیرها

متغیر	ابعاد	مقیاس
جامعه‌شناختی	تحصیلات، پایگاه اجتماعی و اقتصادی، درآمد	سؤال چندگزینه‌ای
بیگانگی اجتماعی	احساس بی‌قدرتی، احساس بی‌هنجاری، احساس بی‌معنایی، انزوای اجتماعی، تنفر فرهنگی، تنفر از خود	طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم)
وابستگی به موبایل و اینترنت	تحمل محرومیت، اختلال عملکرد زندگی و اجبار - اصرار	طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم)

نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت بوده و به صورت زیر امتیازبندی شده است. تفسیر پرسشنامه: امتیازات به صورت معنادان به تلفن، استفاده‌کنندگان شدید و استفاده‌کنندگان متوسط طبقه‌بندی شد. نمره کمتر از ۶۳: نشانگر استفاده متوسط از تلفن همراه، نمره بین ۶۳ تا ۶۹ نشانگر استفاده شدید از تلفن همراه و نمره بزرگ‌تر یا مساوی ۷۰ اعتیاد در نظر گرفته شد.

در پژوهش خزاعی (۱۳۹۲) پایایی پرسشنامه بیگانگی اجتماعی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲ به دست آمده است و روایی پرسشنامه به روش تحلیل عاملی تعیین و پس از ترجمه به تأیید ۳ نفر از اساتید مربوطه دانشگاه نیز رسیده بود (خزاعی، ۲۰۱۳). در این تحقیق به منظور تعیین روایی پرسشنامه از روایی محتوا استفاده شده است. همچنین جهت تعیین پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید و میزان پایایی پرسشنامه وابستگی به موبایل ۰/۸۴ به دست آمد. برای آزمودن برازش منطقی اندازه‌ها، محققین از دو معیار روایی و پایایی در تحقیقات بهره گرفتند. به این طریق که مطالعات زیادی از طریق مطالعه کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مقالات به عمل آمد، به طور کامل مفاهیم و متغیرهای مهم مورد استفاده در تحقیق و چگونگی اندازه‌گیری آن‌ها روشن گردید. پس از ترجمه پرسشنامه از مقالات لاتین، پرسشنامه ابتدایی در اختیار متخصصان قرار گرفت تا اصلاح و تأیید شد که در نهایت پرسشنامه نهایی تدوین گردید. در این پژوهش از آلفای کرونباخ به منظور پایایی استفاده گردید. قبل از توزیع همه پرسشنامه‌ها، ۳۰ نفر در دسترس انتخاب شدند و پرسشنامه در اختیار آنان قرار گرفت. پس از جمع‌آوری آن‌ها، ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار SPSS-22 محاسبه گردید. پس از گردآوری داده‌ها به صورت کمی، با توجه به اهداف پژوهش و سؤالات مطرح شده، داده‌ها با استفاده از روش آماری بررسی میانگین، t مستقل و پیرسون و تحلیل واریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

در این بخش به بررسی متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، رشته و ترم تحصیلی) به صورت توصیفی پرداخته می‌شود. بر اساس داده‌های موجود پژوهش اکثر دانشجویان زن (۵۴/۸ درصد) و کمترین مرد (۴۵/۲ درصد) بودند.

جدول ۲. توزیع فراوانی نمونه‌ها برحسب رشته و ترم تحصیلی

رشته تحصیلی		ترم تحصیلی	
پرستاری	فراوانی	ترم	فراوانی
۵۴	۲۱/۶ درصد	اول	۹
۲۹	۱۱/۶ درصد	دوم	۳۸
			۱۵/۲ درصد

ترم تحصیلی			رشته تحصیلی		
۱۵/۶	۳۹	سوم	۱۲/۴	۳۱	علوم اجتماعی
۲۲/۸	۵۷	چهارم	۱۰/۸	۲۷	برق
۱۲/۲	۲۸	پنجم	۱۷/۶	۴۴	حسابداری
۲۲	۵۵	ششم	۲۶	۶۵	کامپیوتر
۷/۲	۱۸	هفتم			
۱/۶	۴	هشتم			
۰/۸	۲	نهم			
۱۰۰	۲۵۰	جمع کل	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

بر اساس داده‌های موجود در جدول ۲ اکثر دانشجویان مورد بررسی در رشته کامپیوتر (۲۶ درصد) و کمترین آن‌ها در رشته برق (۱۰/۸ درصد) بودند. اکثر پاسخگویان در ترم چهارم تحصیلی (۲۲/۸ درصد) بودند و کمترین آن‌ها در ترم نهم (۰/۸ درصد) بودند.

بر حسب مدت استفاده از موبایل بر حسب سال، تعداد ۸۰ نفر (۳۹٪) نمونه آماری کمتر از ۱ سال، تعداد ۶۴ نفر (۲۴٪) بین ۱ تا ۲ سال و تعداد ۱۰ نفر (۳٪) نمونه آماری بیشتر از ۲ سال بود که از موبایل استفاده می‌نمودند. بر حسب متوسط تعداد تماس‌های دریافتی در روز نیز توسط دانشجویان شرکت کننده ۴۳ نفر (۴۳٪) نمونه آماری بین ۱ تا ۵ تماس و ۳ نفر (۳٪) نمونه آماری بیش از ۲۶ تماس را در روز گزارش دادند. بیشترین تعداد تماس‌های ارسالی در طول روز بین ۵ تا ۱۰ تماس بوده است. بر حسب طول مدت تماس‌ها به طور متوسط تعداد ۳۷ نفر (۳۷٪) نمونه آماری طول تماس کمتر از ۵ دقیقه و ۱ نفر (۱٪) معادل نمونه آماری طول تماس ۲۱ تا ۳۰ دقیقه داشتند. وضعیت کاربران اینترنت بر حسب پرسش‌نامه اعتیاد به اینترنت به شکل زیر است.

جدول ۳. توزیع فراوانی کاربران اینترنت

وضعیت کاربران	فراوانی	درصد فراوانی
کاربر معمولی	۱۵	۱۵٪
کاربر در معرض خطر	۳۸	۳۸٪
کاربر معتاد	۴۷	۴۷٪
جمع	۲۵۰	۱۰۰٪

جدول ۳ نشان می‌دهد که ۱۵ نفر (۱۵٪) از نمونه آماری کاربران معمولی اینترنت، ۳۸ نفر (۳۸٪) از نمونه آماری کاربران در معرض خطر و ۴۷ نفر (۴۷٪) از نمونه آماری به‌عنوان کاربران معتاد شناخته شدند. ضمناً از ۲۵۰ نفر ۱۵۰ نفر به دلیل کاربران در حد کم و خیلی کم بودند و نمرات پایین‌تری از دامنه لحاظ شده را کسب نمودند که در جدول لحاظ نگردید.

جدول ۴. توزیع فراوانی وابستگی به تلفن همراه

وضعیت کاربران	فراوانی	درصد فراوانی
معتاد	۳۶	٪۳۶
استفاده شدید	۴۵	٪۴۵
استفاده متوسط	۱۹	٪۱۹
جمع	۲۵۰	٪۱۰۰

جدول ۴ نشان می‌دهد که ۱۹ نفر (۱۹٪) از نمونه آماری جزء گروه استفاده متوسط تلفن همراه، ۴۵ نفر (۴۵٪) از نمونه آماری جزء گروه استفاده شدید تلفن همراه و ۳۶ نفر (۳۶٪) از نمونه آماری به‌عنوان کاربر معتاد شناخته شدند. از آنجایی که سطح سنجش متغیرهای موردبررسی فاصله‌ای بوده، لذا از آزمون رگرسیون خطی ساده مدل هم‌زمان استفاده گردید. ضمناً از ۲۵۰ نفر ۱۵۰ نفر به دلیل استفاده در حد کم و خیلی کم بودند و نمرات پایین‌تری از دامنه لحاظ شده را کسب نمودند که در جدول لحاظ نگردید. نتایج به دست آمده نشان داد که بین میزان وابستگی به اینترنت و موبایل با بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد گناباد رابطه وجود دارد.

جدول ۵. شاخص‌های مدل

R	مجذورات R	مجذورات R تعدیل شده
۰/۶۵	۰/۰۹۳	۰/۳۸

جدول ۶. معناداری مدل رگرسیون برای پیش‌بینی بیگانگی اجتماعی

مدل	مجموع مجزورات	Df	میانگین مجزورات	آماره F	مقدار احتمال
رگرسیون	۵۰۷/۹	۳	۱۶۹/۳	۸/۴۳	۰/۰۰۰
باقیمانده	۴۹۳۷/۴	۲۴۶	۲۰/۰۷		
کل	۵۴۴۵/۳	۲۴۹			

جدول ۷. ضرایب مدل

مدل	بتای غیراستاندارد	خطای استاندارد	بتای استاندارد	آماره t	مقدار احتمال
ثابت	۰/۴۱	۰/۰۷	-	۷/۲۸	۰/۰۰۰
بیگانگی اجتماعی	۰/۳۵	۰/۰۵	۰/۳۲	۵/۰۸	۰/۰۰۰

ضریب همبستگی بین وابستگی به اینترنت و تلفن همراه با بیگانگی اجتماعی دانشجویان برابر با ۰/۶۵ بود. به عبارتی با توجه به مجذور R تعدیل شده، وابستگی به اینترنت و تلفن همراه قادر است ۰/۳۸ تغییرات میزان بیگانگی اجتماعی را تبیین کند. با توجه به جدول معناداری مدل رگرسیون چون مقدار احتمال یا سطح معناداری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین نتایج به دست آمده قابل تعمیم به جامعه است، به عبارتی فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود. همچنین ضرایب مدل بیانگر این است که متغیرهای وابستگی اینترنت و موبایل تأثیر مثبت معناداری بر بیگانگی اجتماعی دارد ($p < ۰/۰۵$ و $B > ۰$). برای بررسی رابطه میان وابستگی به اینترنت و موبایل با بیگانگی اجتماعی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

بحث و نتیجه‌گیری

با ورود به عصر اطلاعات و جامعه شبکه‌ای در بیشتر حوزه‌ها شاهد تحولات تکنولوژیکی گوناگونی هستیم. اینترنت به‌مثابه رسانه جدید و یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب ارتباطات در قرن حاضر است و پیامد آن تأثیر روی تمام جوانب زندگی از جمله بیگانگی اجتماعی و خصوصاً در دانشجویان است، لذا مسئله اصلی در پژوهش حاضر آن است که به

بررسی میزان استفاده از تلفن همراه و اینترنت بر بیگانگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد گناباد پردازد.

جهت بررسی بین میزان وابستگی اینترنت و موبایل با بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان از آزمون رگرسیون خطی ساده مدل هم‌زمان استفاده شد. ضریب همبستگی بین وابستگی اینترنت و موبایل با بیگانگی اجتماعی دانشجویان برابر با ۰/۶۵ بود. به عبارتی، با توجه به مجذور R تعدیل‌شده، وابستگی اینترنت و موبایل قادر است ۰/۳۸ تغییرات میزان بیگانگی اجتماعی را تبیین کند. با توجه به معناداری مدل رگرسیون چون مقدار احتمال یا سطح معناداری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین نتایج به دست آمده قابل تعمیم به جامعه است و به عبارتی فرضیه پژوهش پذیرفته می‌شود. همچنین ضرایب مدل بیانگر این است که متغیرهای وابستگی به تلفن همراه و اینترنت تأثیر مثبت معناداری بر بیگانگی اجتماعی دارد ($p < 0/05$ و $B > 0$). نتایج پژوهش در این سطح از فرضیه با نتایج پژوهش‌های دست‌چردی (۲۰۱۴)، علیزاده و همکاران (۱۳۹۴)، اجاق (۱۳۹۵)، افراسیابی (۱۳۹۴) و لارسن (۲۰۰۷) همسو است و با نتایج پژوهش حاضر از این جهت یکسان است و آن را تأیید می‌کند. همچنین از نظر میزان وابستگی به تلفن همراه و اینترنت با میزان احساس بی‌قدرتی، بی‌هنجاری، بی‌معنایی، انزوای اجتماعی، تنفر فرهنگی و تنفر از خود که از مؤلفه‌های بیگانگی اجتماعی است، در دانشجویان رابطه وجود داشت که نتایج پژوهش با نتایج تحقیق کو و پارکز^۱ (۲۰۱۰)، سازمند و همکاران (۲۰۱۳)، یاسمی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، ام‌لین^۲ (۲۰۱۳) و پاولسکانا و پوتمسکا^۳ (۲۰۱۱) از این رهگذر همخوان است. به نظر می‌رسد دانشجویانی که نمره اعتیاد به اینترنت و تلفن همراه آن‌ها بالاتر است، از اضطراب، ناهنجاری، بی‌معنایی، انزوای اجتماعی و تنفر بیشتری رنج می‌برند و احتمالاً برای کنترل و کاهش آن‌ها در خود به گوشی تلفن همراه و اینترنت روی می‌آورند و تلاش می‌کنند با مکالمه و ارسال پیام، به صورت وسواس گونه و بی‌اختیار به‌طور موقتی از اضطراب، احساس بی‌معنایی و

1. Koo, Park
2. Emelin
3. Pawlowska, Potembska

وابستگی، تنهایی و تنفر از خود را کاهش دهند که این سبب مشکلات فوق می‌گردد و در مجموع منجر به بیگانگی اجتماعی در دانشجویان می‌شود. امروزه جامعه ما با فقدان تدریجی معانی یا جایگزینی آن‌ها مواجه است. یک بعد از جدایی افراد از نظام اجتماعی به واسطه همین بی‌معنایی اجتماعی تعریف شده است و بخشی از بزهکاری، سرخوردگی، پوچ‌گرایی، مصرف انواع قرص‌های روان‌گردان و مخدر، عدم گرایش به کار، عدم تمایل به تحصیل به سبب همین بی‌معنایی با بیگانگی اجتماعی است (محمدی، ۱۳۹۴).

در مواجهه با پدیده بیگانگی اصلی‌ترین و مهم‌ترین استراتژی افراد تحصیل کرده رابطه عمل‌گرایانه با زندگی واقعی مادی و اجتماعی است. جهت‌گیری‌های ارزشی آنان (ارزش‌های غایی) به ترتیب بر محوریت رفاه و آسایش، کسب آرامش درونی، تداوم رشد و پیشرفت در زندگی و لذت‌بردن از زندگی قرار دارد. ارتباط‌های خانوادگی و ارتباط‌های محیط کار به وسیله این قبیل روابط افزایش پیدا می‌کند و بیشتر می‌شود. در مورد ابزارهای ارتباطی جدید مانند شبکه اینترنت و شبکه‌های اجتماعی تحت وب جهانی و برنامه‌های تلفن همراه، باید گفت که آن‌ها اگر برای موارد استفاده واقعی خودشان به کار روند یعنی انتقال فوری اخبار و یا آموزش، بسیار مفید خواهند بود؛ اما اگر قرار باشد جای روابط دوستانه و انسانی را بگیرند باید گفت که چنین منظوری به دست نخواهد آمد. اینترنت، تلفن همراه و تمام امکانات و فرصت‌های موجود این رسانه‌ها همچون شبکه‌های اجتماعی به گونه‌ای طراحی شده‌اند که به نوعی می‌توانند به دلیل جذابیت‌هایی که دارند، اعتیادآور باشند و کاربر را وابسته خود کنند. خطر وابستگی افراد به شبکه‌های اجتماعی مهم‌ترین مسئله‌ای است که می‌بایست آن را جدی بگیریم، بسیاری از کاربران آن قدر وابسته این شبکه‌های اجتماعی می‌شوند که در نبود آن دچار وسوسه می‌شوند و احساس نیاز شدید می‌کنند چراکه این شبکه‌های اجتماعی بسیاری از نیازهای کاربران را فراهم کرده است و در نبودش، کاربر احساس خلأ می‌کند. ارتباط از طریق شبکه‌های اجتماعی باعث می‌شود که نوعی بیگانگی بین استفاده‌کنندگان از این وسایل با دیگران ایجاد شود و افراد در ذهن استفاده‌کننده از این برنامه‌های نوین ارتباطی به صورت یک شماره و یا یک اسم تبدیل شوند و حالت مجازی پیدا کنند و از حالت واقعی خارج شوند؛ اما در پژوهش حاضر رابطه معناداری را با بیگانگی

اجتماعی و ابعاد آن به‌عنوان یکی از فراگیرترین و مؤثرترین وسایل ارتباط جمعی که همیشه دارای اهمیت بوده، اما با گذشت زمان و تغییرات اساسی در شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور و جهان، هرروز به این ضرورت افزوده می‌شود را به دست آورديم. امروزه بیشتر جوانان زمان زیادی از شبانه‌روز را به تماشای برنامه‌های ماهواره‌ای اختصاص می‌دهند و سستی نظام بیشتر خانواده‌های ایرانی و به تبع آن دور شدن از سنت‌ها و فرهنگ جامعه بیشتر از همیشه مشاهده می‌شود. برخی کارشناسان معتقدند امروزه افراد جامعه وسایل ارتباط جمعی ساده، همانند تلویزیون و یا ویدیو را جوابگوی نیازهای خود نمی‌دانند، به همین علت همیشه به دنبال راهی هستند که با وسایل مختلف با دنیای بیرون در ارتباط باشند. در کل نتایج بررسی حاضر حاکی از این است که با بالا رفتن وابستگی به تلفن همراه و اینترنت به‌طور کل بیگانگی اجتماعی در دانشجویان افزایش می‌یابد که خود تبعات نامناسبی را در همه حوزه‌های زندگی و تحصیلی و سایر موارد برای آنان به دنبال دارد، لذا به نظر می‌رسد تمهیداتی مناسب و درخور، شایسته و بایسته می‌بایست از طرف دست‌اندرکاران و مسئولین مربوطه برای رفع این مشکل و یا حداقل کاهش مضرات این روند اندیشیده شده و اجرا گردد تا خدایی نخواستہ شاهد مشکلات و عواقب خطرناکی برای آینده جوانان میهن اسلامی نباشیم و بتوانیم دین خود را هرچند کم به نسل فردای کشورمان ادا نماییم، لذا در این راستا پیشنهادهایی ارائه می‌گردد.

پیشنهادهای کاربردی

- آموزش و تشویق دانشجویان به استفاده درست و مناسب از موبایل و اینترنت و گنجاندن آن در برنامه‌ریزی درسی و آموزشی- پژوهشی آنان جهت استفاده بهینه و کاربردی
- به کارگیری راهکارهای افزایش اعتماد اجتماعی در جوانان برای تقویت میزان اعتماد و همبستگی اجتماعی جهت جلوگیری از وابستگی افسارگسیخته و اعتیاد و شیدایی گونه به رسانه‌های نوین.
- افزایش و عمق بخشیدن به گرایش‌ها و آموزه‌های درست مذهبی جوانان به روش و شیوه درست، زبان و شیوایی درست، در مکان و زمان درست

- ایجاد و تقویت حس مثبت اندیشی و مشارکت اجتماعی جوانان در قالب برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی توسط روانشناسان اجتماعی و روانکاوان مبتنی بر جلوگیری از بحران هویت و ازهم گسیختگی اجتماعی

- آموزش مهارت‌های جامعه‌پذیری، فنون ارتباطات جمعی و مدیریت اضطراب، ناتوانی، یأس و ... جوانان، در قالب برگزاری همایش‌ها و کلاس‌های خاص توسط سازمان ملی ورزش و جوانان.

تقدیر و تشکر

از معاونت و مدیریت محترم پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی گناباد و دانشجویان شرکت کننده در مطالعه حاضر کمال تقدیر و تشکر را داریم.

منابع

- Afrasiab, H., Kharampour Y. (2015). A study on social rehabilitation among Yazd youth. *Applied Sociology*, 59.
- Alizadeh, T., Mohammadi, N. (2014). The study of the role of the viber social network in generating youth identity. *J Culture Communication Studies*, 16 (64):119-144.
- Bani Fatemeh, H., Rasooli, Z. (2012). Study of the degree of social alienation among students of Tabriz University and related factors. *Applied sociology*, 22 (1) Successive No.: 41: 1-26.
- Dastjerdi Barat, N. (2012). Investigating the role of cyber networks on the cultural identity of Isfahan university students in the year 2012. *Applied Sociology*, 25; (2): 159-170.
- Emelin, V. Tkhostov, A. & Rasskazova, E. (2013). Excessive Use of Internet, Mobile Phones & Computers. *Sciencedirect*, 86: 530-535.
- Hosseini, FS, Almasi, A. (2015). The role of self-esteem and loneliness in Facebook addiction in students. *Culture Q*, 5(3).
- Iran Online. (2018). The penetration rate of landline, mobile phone and Internet in the country. *Knowledge and Technology*, Identity no. 419336 www.ion.ir/news:
- Khazaei, T., Sharifzadeh, Gh, Jahed Saravani, M., Khazae, T., Hedayati, H. (2013). Investigating the relationship between emotional intelligence and mobile phone dependence among students of Islamic Azad University of Birjand in 2012. *Journal of New Care*, 10 (4): 279-287.

- Kia, A., Nouri Moradabadi, Y. (2012). Factors related to students' towards facebook social networking. *Journal of Culture and Communication Studies*, 59: 21.
- Koo, H., Park, H. (2010). Factors Influencing Cell Phone Addiction in Adolescents", *J Korean Acad Child Health Nurs*, 16(1): 56-65.
- Larsen, J., Urry, J., Axhausen, W K. (2007). Networks and tourism: mobile social life. *Annals of Tourism Research*, 34(1): 244-262.
- Mohammadi, H., Ghahreman, A., Fatahi, H. (2015). Sociological study of factors related to social alienation of youth with an emphasis on the use of mass media (case study of Khoy city). *Social Security Studies*, 44: 137-109.
- Mohseni Tabrizi, A. (991). Alienation. *Social Science Letter*, 2(2): 73-26.
- Molleei, T., Ethany, Z., Arianfar, Kh. (2016). The study of the relationship between Internet addiction and social networks with emotional intelligence among students. Master's Thesis.
- Moreno, M A., Moreno, L., Jelenchick, E., Cox, H., Young, D.A. (2011). Christakis Problematic Internet use among US youth: A systematic review *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 165, pp. 797-805.
- Ojagh, S. Z., Mirzaei Mousavi, S R. (2016). Analysis of communication operations and impact management in Telegram groups. *J N Media Studies*, 5:75-100.
- Pawlowska, B. Potembska, E. (2011). Gender and Severity of Symptoms of Mobile Phone Addiction in Polish Gymnasium, Secondary School and University Students, *Curr Probl Psychiatry*, 12(4): 433-438.
- Saha, T.K. (2009). War on Word in Cyberspace Legal Constrains and Conflicts between Right of Privacy and Freedom of Speech. *Journal of Intellectual Property Right*, 14(1):45.
- Sazmand Asfaranjan, Y., Shirzad, F., Baradari, F., Salimi, M., Salehi, M. (2013). Alleviating the senses of isolation and alienation in the virtual world: Socialization in distance education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93: 332– 337.
- Setoodeh, H. (2018). Social pathology. *Sociology of deviations*. Tehran: Avaya Noor Pub.
- Vakili, L. (2018). The concepts of isolation, loneliness, and otherness in selected adaptations of Frankenstein. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*. ISSN: 2146-5193, Special Edition, 142-148.
- Yasmine Nejad, P., Golmohammadian, M., Feli, B. (2012). The relationship between religious orientation and psychological hardiness in students. *Research on Islamic Education Issues*, 19 (12): 119-137.